

RIKSANTIKVAREN

Postboks 1483 Vika
0116 OSLO

Deres ref.: 25/01129-6
Vår ref.: 2025/28-1

Dato: 13.06.2025
Sted: Alta

Høringsinnspill bevaringsstrategi for bygder og byers kulturmiljø

Verdensarvsenter for bergkunst – Alta Museum (VAM) ønsker å fremme noen innspill til bevaringsstrategi for bygders og byers kulturmiljø.

Målstruktur og bevaring og bruk

I Prop. 1S (2024-2025) er bevaringsstrategien omtalt slik: Bygder og byers kulturmiljø: Strategien skal få fram bygder og byers kulturmiljø, og hvordan kulturmiljø kan være en ressurs i bærekraftig by- og stedsutvikling. I den foreslåtte strategien er denne omskrevet til «Den nasjonale bevaringsstrategien for bygder og byers kulturmiljø skal bidra til at et mangfold av kulturmiljø blir bevart og tatt i bruk som ressurs i en bærekraftig samfunnsutvikling.» Videre er et av innsatsområdene «Bevaring og bruk» hvor forventet effekt er «Et mangfold av bygder og byers kulturmiljø er bevart og blir brukt som ressurser i bærekraftig utvikling.» Med effektmål som «Koordinering av offentlige virkemidler tilrettelegger for økt bruk og bevaring av kulturmiljø. Handlingsrommet for fortsatt bruk, ombruk og ny bruk av kulturmiljø utnyttes bedre. Flere eksempler på fortsatt bruk, ombruk og ny bruk av kulturmiljø er tilgjengelige.»

Her er det en overvekt av fokus på bruk i effektmålene. Ordet bevaring bør få større plass i forventet effekt og effektmål. Strategien bærer preg av å være skrevet for stående bygninger eller anlegg som man ønsker bevart gjennom bruk. Det er veldig positivt at et prioritert område under deltema «Stedets identitet og særpreg» er «arkeologiske kulturminner – en kilde til kunnskap», men mange av disse kulturmiljøene vil ha begrensninger for bruk gjennom kulturminneloven, det er derfor viktig at strategien får en likevekt i sin målstruktur som også passer for automatisk fredede kulturmiljø der bruk er utfordrende mens bevaring for kommende generasjoner er i fokus.

Av samme grunn bør ordlyden fra Prop. 1S (2024-2025) «[...], og hvordan kulturmiljø kan være en ressurs [...]» bli videreført i strategien til fordel for ordlyden: «[...] tatt i bruk som ressurs [...]»

Strategien bør ivareta verdensarvens særlig viktige rolle

Verdensarvområdene er skrevet inn på verdensarvlisten til Unesco fordi de har fremragende universell verdi. Dette forplikter både på nasjonalt, regionalt og lokalt nivå. I de nasjonale forventningene til regional og kommunal planlegging 2019-2023

(Kommunal- og moderniseringsdepartementet, s. 19) fremgår det at regjeringen forventer at fylkeskommunene og kommunene utvikler de norske verdensarvstedene som fyrtårn for den beste praksisen innenfor natur- og kulturmiljøforvaltningen gjennom arealplanleggingen. Dette må tas med og sees i sammenheng med bevaringsstrategi for bygder og byers kulturmiljø, og anerkjenne den rollen og ansvaret kommuner, byer og bygder med verdensarv har for å ivareta disse kulturmiljøene som en del av samfunnsutviklingen. Dette framgår også av Meld. St. 16 (2019-2020) som sier at “Som statspart til verdensarvkonvensjonen har Norge klare forpliktelser for å ivareta verdensarvområdene. Fylkeskommuner og kommuner har en viktig rolle i å oppfylle forpliktelsene. Regional og kommunal planlegging er helt avgjørende for å sikre de verdiene som ligger til grunn for at de åtte norske verdensarvområdene er gitt verdensarvstatus” (Meld St. 16 s 69).

Bevaringsstrategien skal synliggjøre kulturmiljøenes betydning for miljømessig, sosial og økonomisk bærekraft. Bærekraftsmålene ser miljømessig, sosial og økonomisk utvikling i sammenheng. Verdensarvpolitikken er tett knyttet til bærekraftpolitikken og verdensarven har et særlig potensial når det gjelder bærekraftig verdiskaping og stedsutvikling. Forholdet mellom bysamfunn og arealbruk er tett sammenvevd i arbeidet med verdensarv. Verdensarven er en del av byene og bygdene. Verdensarven fungerer som en indikator og veileder for bærekraftig utvikling: Hvis noe truer verdensarven går vi i feil retning. Vår forpliktelse ovenfor verdensarvene er således en fordel, da de både forutsetter og synliggjør effekten av bærekraftige valg i utviklingen. Det bør bli satt fokus på verdensarv i bevaringsstrategien da dette styrker imøtekommelsen av bærekraftige valg.

Regjeringen framhever gjennom stortingsmelding nr. 16 kulturmiljøets betydning for bærekraftig utvikling gjennom et eget nasjonalt mål: Kulturmiljø skal bidra til bærekraftig utvikling gjennom helhetlig samfunnsplanlegging” (Meld. St. 16. (2019-2020) S. 50). Verdensarvkommuner har dermed en unik forutsetning for å gjennomføre en god helhetlig planlegging av kommunens utvikling. Det å ta vare på kulturmiljø og holde kulturlandskap i hevd vil bidra til å sikre gode nærmiljø for lokalbefolkningen. Vi mener at det vil være veldig viktig at verdensarvens potensial og denne ivaretagelsen sees i sammenheng og tydeliggjøres i bevaringsstrategien og at strategien ser føringer som er lagt for verdensarvkommuner i sammenheng.

I Strategiens kapittel om forvaltning av kulturmiljø - roller og ansvar, må statspartens ansvar for oppfølging av verdensarvkonvensjonen listes opp.

Deltema 1

Under deltema 1: Stedets identitet og særpreg og prioritert område; Arkeologiske kulturminner – en kilde til kunnskap savner vi at verdensarven Bergkunsten i Alta nevnes som et kulturmiljø med fremragende universell verdi, det eneste forhistoriske kulturmiljøet i Norge på verdensarvlisten. Verdensarven Bergkunsten i Alta ligger innerst i Altafjorden. Den inneholder tusenvis av helleristninger og hellebilder fordelt på fem forskjellige områder med tilhørende oppsluttende verdier i byen Alta. Bergkunsten i Alta er et enestående vitnesbyrd om livets ulike sider, miljøet og aktivitetene til jeger- og

samlersamfunn i Arktis i forhistorisk tid. Ingen andre steder i Nord-Europa finnes det så mye jeger-sanker-bergkunst som i Alta. Dette indikerer at Alta i flere tusen år, fra ca. 5000 f.Kr. til rundt år 0, var et viktig møtested langt nord for Polarsirkelen. Verdensarven Bergkunsten i Alta har stor verdi for byens identitet og særpreg.

Museenes rolle

I kapittel om forvaltning av kulturmiljø – roller og ansvar listes museer opp som å ha en nøkkelrolle som kunnskapsleverandører og formidlere av bygdene og byenes kulturhistorie. Videre at museene driver blant annet med forskning på kulturminner og kulturmiljø i bygdene og byene, noe vi sier hos helt enige i. Det legges vekt på forskning som premiss for utviklingen, og da er det viktig at det stilles ressurser til disposisjon slik at museer og andre kompetansemiljø innen kultur- og naturarv kan gjennomføre forskningsarbeid som kan legges til grunn i utviklingen av byers og bygders kulturmiljø. Det må sikres ordninger som gjør at museer og andre kompetansemiljø innen kultur- og naturarv kan styrke og videreutvikle sin forskningskompetanse og –innsats for å utvikle kvalitetssikret kunnskap som kan legges til grunn i arbeidet.

Videre i roller og ansvar står det at mange museer eier selv bygninger som omfattes av denne strategien. Også her vil det være viktig at det stilles ressurser til disposisjon for museene slik at museene kan ta vare på og ta i bruk bygningene.

Med vennlig hilsen

Evelyn Johnsen
Seksjonsleder